

VISPĀRĒJĀ UN PROFESIONĀLĀ IZGLĪTĪBA

Saskaņā ar subsidiaritātes principu galvenā atbildība par izglītības un apmācības politiku ir dalībvalstīm, un Eiropas Savienībai ir tikai atbalsta loma. Tomēr dažas problēmas ir kopīgas visām dalībvalstīm – sabiedrības novecošana, darbaspēka prasmju trūkums, konkurence pasaules tirgū un agrīnā pirmsskolas izglītība –, tādēļ to risināšanai ir vajadzīga kopēja atbildes reakcija, un valstīm ir jāsadarbojas, mācoties citai no citas^[1].

JURIDISKAIS PAMATS

1957. gadā pieņemtajā Romas līgumā arodmācība tika minēta kā Kopienas rīcības joma, savukārt 1992. gada Māstrihtas līgumā izglītība oficiāli tika atzīta par ES kompetences jomu. Līgumā teikts, ka, “veicinot dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalstot un papildinot to rīcību, Kopiena sekmē pilnvērtīgās izglītības attīstību, pilnīgi respektējot dalībvalstu atbildību par mācību saturu un izglītības sistēmu organizāciju, kā arī kultūru un valodu dažādību”.

Lisabonas līgumā saglabāja ES lomu izglītības un apmācības jomā (XII sadaļa, 165. un 166. pants), pievienojot noteikumu, ko varētu raksturot kā horizontālo “sociālo klauzulu”. Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 9. pantā teikts: “Nosakot un īstenojot savu politiku un darbības, Savienība ņem vērā prasības, kas saistītas ar augsta nodarbinātības līmeņa un pietiekama sociālās aizsardzības līmeņa uzturēšanu un sociālās atstumtības izskaušanu, kā arī ar augstu izglītības, apmācību un cilvēku veselības aizsardzības līmeņa uzturēšanu.”

Turklāt Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kurai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem, (Līguma par Eiropas Savienību 6. pants) teikts: “Ikvienai personai ir tiesības uz izglītību, kā arī uz pieeju arodmācībām un tālākizglītībai” (14. pants) un “ikvienai personai ir tiesības strādāt un iesaistīties brīvi izraudzītā vai akceptētā profesijā” (15. pants).

MĒRĶI

Savā politikā un darbībās Savienībai ir jāņem vērā prasības, kas saistītas ar augsta līmeņa izglītības un apmācības nodrošināšanu. Tādēļ ES ilgtermiņa stratēģiskie mērķi izglītības un apmācības jomā, kas noteikti Padomes 2009. gada 12. maija secinājumos, ir šādi: 1) praksē ieviest mūžizglītību un mobilitāti; 2) uzlabot izglītības un apmācības kvalitāti un efektivitāti; 3) veicināt vienlīdzību, sociālo kohēziju un aktīvu

[1]Sīkākai informācijai sk. faktu lapu [3.6.4.](#) par augstāko izglītību.

pilsoniskumu; 4) visos izglītības un apmācības līmeņos sekmēt jaunradi un inovāciju, tostarp uzņēmējdarbības garu.

SASNIEGUMI

A. Stratēģija “Eiropa 2020” un stratēģiskā sistēma “Izglītība un apmācība 2020”

Līdz ar [stratēģijas “Eiropa 2020”](#) pieņemšanu izglītības un apmācības politika ieguva īpašu uzmanību. Stratēģijā “Eiropa 2020” dalībvalstīm tika noteiktas īpašas vadlīnijas, ar kurām katru gadu nosaka prioritāras reformas, un tās tiek sagatavotas konkrētai valstij adresētu ieteikumu veidā. Izglītības un apmācības jomā [stratēģiskajā sistēmā Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā \(ET 2020\)](#) ir izklāstīti instrumenti un pasākumi kopīgam darbam ES līmenī. Tajā arī noteikti septiņi mērķi, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam:

- vismaz 95 % bērnu vecumā no četriem gadiem līdz obligātajam sākumskolas vecumam vajadzētu piedalīties agrīnās pirmsskolas izglītības programmās (2018. gadā: 95,4 %);
- tādu 15 gadus vecu jauniešu daļai, kuriem ir nepietiekamas prasmes lasīšanā, matemātikā un dabas zinātnēs, vajadzētu būt mazākam par 15 % (2015. gadā: 19,7 % lasīšanā, 22,2 % matemātikā un 20,6 % dabaszinātnēs);
- tādu personu daļai, kas priekšlaicīgi pārtrauc izglītību un apmācību, vajadzētu būt mazākam par 10 % (2018. gadā: 10,6 %);
- vismaz 40 % personu 30–34 gadu vecumā vajadzētu būt augstākajai izglītībai (2018. gadā: 40,7 %);
- vismaz 15 % pieaugušo 25–64 gadu vecumā būtu jāpiedalās mūžizglītības programmās (2018. gadā: 11,1 %);
- vismaz 20 % augstskolu absolventu un 6 % personu 18–34 gadu vecumā, kas ieguvuši vidējo profesionālo izglītību, vajadzētu būt kādu laiku pavadījušiem ārzemēs, studējot vai apgūstot profesiju;
- vismaz 82 % absolventu, kuri ir 20–34 gadu vecumā un vidējo vai augstāko izglītību ir ieguvuši pirms 1–3 gadiem, vajadzētu būt nodarbinātiem (2018. gadā: 81,6 %).

Lai gan Eiropas valstis ir guvušas ievērojamus panākumus lielākajā daļā jomu, rādītāji, kas attiecas uz pamatprasmēm (lasīšana, matemātika un zinātne), joprojām rada bažas.

B. Jaunā Prasmju programma Eiropai

Komisija 2016. gadā nāca klajā ar paziņojumu “[Jaunu prasmju programma Eiropai](#)” (COM(2016)0381), kurā ierosināja desmit darbības, kā palīdzēt cilvēkiem apgūt darba tirgū vajadzīgās prasmes, proti:

- prasmju garantiju, lai palīdzētu mazkvalificētiem pieaugušajiem apgūt rakstpratību, rēķinpratību un digitālās prasmes minimālajā līmenī;
- [Eiropas kvalifikāciju sistēmas](#) pārskatīšanu;

- “Digitālo prasmju un darbvietu koalīciju”, kas paredz atbalstīt sadarbību starp izglītības, nodarbinātības un nozaru jomu dalībniekiem;
- “Plānu nozaru sadarbībai prasmju jomā”, lai uzlabotu informāciju par prasmēm;
- “Prasmju profila noteikšanas instrumentu trešo valstu valstspiederīgajiem”, lai atbalstītu migrantu prasmju un kvalifikāciju agrīnu identificēšanu un profilēšanu;
- atbalstu profesionālajai izglītībai un apmācībai, jo īpaši ar Eiropas Arodprasmju nedēļas pasākumiem un darbībām;
- [Ieteikuma par pamatkompetencēm mūžizglītībā](#) pārskatīšanu;
- [Europass](#) sistēmas pārskatīšanu;
- priekšlikumu ieteikumam par absolventu apzināšanu, lai uzlabotu izpratni par absolventu sniegumu, ņemot vērā viņu izglītības un apmācības pieredzi;
- paraugprakses analīzi un apmaiņu nolūkā pārvaldīt augstprasmes un augsti kvalificētu personu pārvietošanos starp valstīm (“smadzeņu aizplūšana”).

C. Agrīnā pirmsskolas izglītība

Pēc [Eiropas sociālo tiesību pīlāra](#) pieņemšanas, kurā atzīts, ka “bērniem ir tiesības uz kvalitatīvu agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi par pieņemamu cenu”, agrīnās pirmsskolas izglītības jautājums ir kļuvis vēl svarīgāks. 2019. gada maijā Padome apstiprināja [Ieteikumu](#) par kvalitatīvām agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmām^[2].

D. Eiropas izglītības telpa

2018. gada maijā pēc Gēteborgas augstākā līmeņa sanāksmes Komisija publicēja paziņojumu “Spēcīgākas Eiropas veidošana: jaunatnes, izglītības un kultūras politikas nozīme” (COM(2018)0268). Tajā izklāstīts redzējums par “Eiropas izglītības telpas” izveidi, tostarp priekšlikums Padomes ieteikumam par to, kā sekmēt augstākās izglītības un vidējās izglītības diplomu un ārvalstīs pavadītu mācību periodu rezultātu automatisku savstarpēju atzīšanu. Šo [priekšlikumu](#) Padome pieņēma 2018. gada 26. novembrī^[3].

E. Erasmus

Programma [Erasmus+](#) ir ES programma izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā 2014.–2020. gadam. Programmas *Erasmus+* konkrētie mērķi ir šādi: 1) uzlabot pamatkompetenču un prasmju līmeni, īpašu uzmanību veltot to atbilstībai darba tirgus prasībām un ieguldījumam sabiedrības vienotībā; 2) sekmēt kvalitātes uzlabojumus, inovāciju izcilību un izglītības un apmācības iestāžu internacionalizāciju; 3) veidot un vairo izpratni par Eiropas mūžizglītības programmām, ar kurām paredzēts papildināt dalībvalstu līmeņa politikas reformas; 4) sekmēt izglītības un apmācības starptautisko dimensiju; un 5) uzlabot valodu mācīšanu un mācīšanos. Izglītības jomā programmas mērķi tiek īstenoti ar šādām pamatdarbībām:

- Pamatdarbība Nr. 1: personu mobilitāte mācību nolūkos;

[2]OV C 189, 5.6.2019., 4. lpp.

[3]OV C 444, 10.12.2018., 1. lpp.

- Pamatdarbība Nr. 2: sadarbība inovācijas veicināšanai un labas prakses apmaiņa;
- Pamatdarbība Nr. 3: atbalsts politikas reformām.

[Komisijas priekšlikums](#) turpinājuma programmai (2021–2027) tika publicēts 2018. gada maijā ([COM\(2018\)0367](#)). Programmas vispārējā struktūra būtībā paliek nemainīga. Tomēr Komisija ierosina 2014.–2020. gada plānošanas perioda budžeta apmēru divkāršot līdz 30 miljardiem EUR.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments vienmēr ir atbalstījis dalībvalstu ciešu sadarbību izglītības un apmācības jomā un mudina veidot Eiropas dimensiju dalībvalstu izglītības politikas jomās. Tas aktīvi piedalās politikas ciklā, kas saistīts ar *ET 2020*.

A. Erasmus

Parlaments savā [2017. gada 14. septembra rezolūcijā](#) atzina *Erasmus+* ārkārtīgi pozitīvo ietekmi. Tas uzsvēra, ka jaunajai programmai vajadzētu būt atvērtākai un pieejamākai, un vērsa uzmanību uz grūtībām saistībā ar Eiropas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēmas (*ECTS*) kredītpunktu atzīšanu. Tas aicināja izveidot Eiropas studenta apliecību (*eCard*), kas studentiem nodrošinātu Eiropas mēroga piekļuvi pakalpojumiem. Deputāti uzsvēra, cik svarīgi ir ar programmu veicināt aktīvu pilsoniskumu, pilsonisko izglītību un Eiropas identitāti. Saistībā ar *Brexit* Parlaments 2019. gada 13. martā pieņēma arī [rezolūciju](#) par uzsākto mācību mobilitātes pasākumu turpināšanu programmā *Erasmus+* saistībā ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības.

[2019. gada 28. marta rezolūcijā](#) par nākamās paaudzes programmu *Erasmus+* Parlaments ir ierosinājis trīskāršot budžetu līdz 41 miljardiem EUR, tādējādi paverot iespējas lielākam dalībnieku skaitam un koncentrējoties uz cilvēkiem, kuriem ir mazāk iespēju^[4]. EP deputāti ierosināja pārskatīt budžeta piešķirumu, lai atspoguļotu šīs prioritātes, piemēram, paverot iespējas pirmsskolas un pirmsskolas izglītības darbiniekiem piedalīties mobilitātes shēmās. Jaunās programmas prioritāte ir arī dalībnieku apmaiņa profesionālās izglītības jomā, jo īpaši pierobežas reģionos, un tai tiks piešķirts lielāks budžets. Jaunās regulas par *Erasmus* galīgo tekstu ir paredzēts apspriest un par to vienoties ar Padomi Parlamenta 9. sasaukuma sākumā.

B. Izglītība un nodarbinātība

Kultūras un izglītības komiteja (CULT) un Nodarbinātības un sociālo lietu komiteja (EMPL) izstrādāja kopīgu patstāvīgo ziņojumu par Komisijas paziņojumu par jauno Prasmju programmu Eiropai. Ar to saistītu rezolūciju Parlaments pieņēma [2017. gada 14. septembrī](#)^[5]. Tas arī atbalstīja visaptverošu pieeju izglītībai un prasmju pilnveidošanai, aicinot dalībvalstis pievērsties ne vien nodarbināmībai vajadzīgām, bet arī sabiedrībai noderīgām prasmēm. Citi minētie jautājumi bija vispusīgākas pieejas migrantu prasmju uzlabošanai izstrāde, ieguldījumi agrīnajā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, mūžizglītības iespēju palielināšana, neformālās un ikdienējās

---

[4]Pieņemtie teksti, [P8_TA\(2019\)0324](#).

[5]OV C 337, 20.9.2018., 135. lpp.

mācīšanās būtiskās nozīmes sekmēšana, kā arī digitālo, *STEM* (zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas) un uzņēmējdarbības prasmju veicināšana.

CULT un EMPL komitejas kopīgi izstrādāja normatīvo ziņojumu par Komisijas priekšlikumu atjaunināt *Europass* sistēmu. Jauno *Europass* sistēmu pieņēma 2018. gada 18. aprīlī ar Eiropas Parlamenta un Padomes [Lēmumu \(ES\) 2018/646](#).

C. Citas konkrētas jomas

Parlaments izrāda arī būtisku interesi par Komisijas paziņojumiem konkrētās izglītības un apmācības jomās. Kā piemēru var minēt Parlamenta 2014. gada 15. aprīļa rezolūciju [par jaunajām tehnoloģijām un brīvpieejas mācību resursiem](#), 2015. gada 8. septembra rezolūciju [par jauniešu uzņēmējdarbības veicināšanu ar izglītības un apmācības palīdzību](#), 2017. gada 12. septembra rezolūciju [par akadēmisku tālākizglītību un tālmācību kā daļu no Eiropas mūžizglītības stratēģijas](#), 2018. gada 12. jūnija rezolūciju [par izglītības modernizēšanu Eiropas Savienībā](#) un 2018. gada 11. decembra rezolūciju [par izglītību digitālajā laikmetā: problēmas, iespējas un gūtā pieredze ES politikas izstrādē](#).

Pierre Hériard

01/2020

